

Sejdič a Finci proti Bosně a Hercegovině, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 12. 2009

Stěžovatel: Sejdič a Finci

Žalovaný stát: Bosna a Hercegovina

Číslo stížnosti: 27996/06 a 34836/06

Datum: 22.12.2009

Článek Úmluvy: čl. 27

čl. 29

čl. 30

čl. 34

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: diskriminace, rasa, volby

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

VELKÝ SENÁT

22. prosince 2009

VĚC SEJDIČ A FINCI

(rozsudek ve věci Sejdič a Finci v. Bosna a Hercegovina)

Evropský soud pro lidská práva („Soud“), zasedající jako Velký senát, který tvořili soudci J.-P. Costa, předseda, C. Rozakis, N. Bratza, P. Lorenzen, N. Bratza, F. Tulkens, J. Casadevall, G. Bonello, L. Garlicki, K. Hajiyev, L. Mijovičová, E. Myjer, D. Thór Bjorgvinsson, G. Nicolaou, L.L. Guerra, L. Bianku, A. Powerová a M. Poalelungi a dále V. Berger, právní konzultant, po projednání v neveřejném zasedání ve dnech 3. června a 25. listopadu 2009, vynesl posledně uvedeného dne následující rozsudek:

POSTUP

Případ vznikl na základě dvou stížností (č. 27996/06 a č. 34836/06) proti Bosně a Hercegovině, předložených Soudu podle čl. 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) dvěma občany Bosny a Hercegoviny, D. Sejdičem a J. Fincim (dále jen „stěžovatelé“ ve dnech 3. července a 18. srpna 2006.

Stěžovatelé tvrdili, že se nemohli zúčastnit voleb do Sněmovny lidu a do presidia Bosny a Hercegoviny pro svůj rómský a židovský původ. Odvolali se na články 3, 13 a 14, na článek 3 Protokolu č. 1 a na článek 1 Protokolu č. 12.

Stížnosti byly přiděleny čtvrté sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). Dne 11. března 2008 senát této sekce rozhodl vyrozumět o těchto stížnostech Vládu. Podle čl. 29 § 3 Úmluvy senát rozhodl posoudit meritum stížností současně s jejich přípustností. Dne 10. února 2009 se senát, který tvořili soudci N. Bratza, L. Garlicki, G. Bonello, L. Mijovičová, D. Thór Bjorgvinsson, L. Bianku a M. Poalelungi, jakož i F. Araci, zástupce tajemníka sekce, vzdal své jurisdikce ve prospěch Velkého senátu, proti němuž žádná ze stran nevznesla námitky (čl. 30 Úmluvy a ustanovení 72 Jednacího řádu Soudu). Složení Velkého senátu bylo stanoveno v souladu s čl. 27 § 2 a 3 Úmluvy a ustanovením 24 Jednacího řádu Soudu.

Strany předložily písemná stanoviska k přípustnosti i k meritu věci. Soud obdržel také komentáře třetích stran, a to od Benátské komise, od Střediska AIRE a od Iniciativy za otevřenou společnost, které dostaly povolení intervenovat písemně (čl. 36 § 2 Úmluvy a ustanovení 44 § 2 Jednacího řádu Soudu).

Ústní jednání se konalo v Paláci lidských práv ve Štrasburku dne 3. června 2009 (ustanovení 54 § 3 Jednacího řádu Soudu). Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu Z. Ibrahimovičová, zástupkyně vládního zmocněnce, B. Skalonjičová, asistentka vládního zmocněnce, F. Turčinovič, poradce,

(b) za stěžovatele F.J. Leon Diaz, S.P. Rosenbergová a C. Baldwin, radové.

Soud vyslechl stanoviska Z. Ibrahimovičové, F.J. Leona Diaze, S.P. Rosenbergové a C. Baldwina. Ústnímu jednání byl též přítomen druhý stěžovatel.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

Okolnosti případu

Relevantní skutečnosti případu

Ústava Bosny a Hercegoviny (dále jen „Ústava“ nebo „Ústava státu“, pokud bude třeba ji odlišit od Ústav entity) je přílohou k obecné rámcové dohodě o míru v Bosně a Hercegovině (dále jen „Daytonská mírová smlouva“, která byla sjednána v Daytonu dne 21. listopadu 1995 a která byla podepsána v Paříži dne 14. prosince 1995. Jelikož tato Ústava byla součástí mezinárodní smlouvy, byla koncipována a přijata, aniž by byly aplikovány postupy, které by jí propůjčily demokratickou legitimitu. Tvoří tudíž unikátní typ ústavy, která nikdy nebyla úředně publikována v úředních jazycích dotčené země, nýbrž byla dohodnuta a publikována v cizím jazyce, a to v angličtině. Ústava potvrdila kontinuitu právní existence Bosny a Hercegoviny jako státu, přičemž modifikovala jeho strukturu. Podle Ústavy se Bosna a Hercegovina skládá ze dvou entit, kterými jsou Federace Bosna a Hercegovina a Republika Srbská. Daytonská mírová smlouva nevyřešila hraniční linii mezi entitami v oblasti Brčko, ale strany se v tomto směru dohodly na závazné arbitráži (článek V Annexu 2 k Daytonské mírové smlouvě). Podle arbitrážního rozhodnutí ze dne 5. března 1999 byl okres Brčko vytvořen jako útvar pod výlučnou svrchovaností státu.

V preambuli k Ústavě jsou Bosňáci, Chorvati a Srbové označeni za „konstituující národy“. Na úrovni státu byla zavedena dělba moci, která znemožňuje přijmout rozhodnutí proti vůli zástupců „konstituujících národů“, zahrnující veto z důvodu životního zájmu, veto entity a dvoukomorový systém (se Sněmovnou lidu složenou z pěti Bosňáků a ze stejného počtu Chorvatů z Federace Bosny a Hercegoviny a z pěti Srbů z Republiky Srbské), jakož i kolektivní presidium složené ze tří členů (jedním Bosňákem a jedním Chorvatem z Federace Bosny a Hercegoviny a jedním Srbem z Republiky Srbské (více podrobností viz níže odstavce 12 a 22).

Daný případ

Stěžovatelé se narodili v letech 1956 a 1943. Zastávali a dosud zastávají prominentní veřejné funkce. Pan Sejdič je nyní rómským pozorovatelem mise OBSE pro Bosnu a Hercegovinu a předtím byl členem Rómské rady Bosny a Hercegoviny (nejvyšší zastupitelský orgán místní rómské komunity) a členem Poradního výboru pro Rómy (spojený orgán zahrnující zástupce místní rómské komunity a relevantních ministerstev). Pan Finci nyní zastává funkci velvyslance Bosny a Hercegoviny ve Švýcarsku; předtím zastával funkci předsedy společné Náboženské rady Bosny a Hercegoviny a byl rovněž v čele Státní agentury pro civilní službu.

Stěžovatelé o sobě tvrdí, že jsou rómského (první) a židovského (druhý) původu. Jelikož se nehlásí k žádnému z „konstituujících národů“, nemají pasivní volební právo do Sněmovny lidu (dolní komory Státního parlamentu) a do presidia (kolektivní hlavy státu). Pan Finci obdržel v tomto smyslu potvrzení dne 3. ledna 2007.

Relevantní mezinárodní a vnitrostátní právo a praxe

Daytonská mírová smlouva

Daytonská mírová smlouva, sjednaná na letecké vojenské základně Wrighta-Pattersona nedaleko Daytonu (USA) dne 21. listopadu 1995 a podepsaná v Paříži (Francie) dne 14. prosince 1995, byla vyvrcholením přerušovaných jednání pod záštitou Mezinárodní konference o bývalé Jugoslávii a Kontaktní skupiny. V platnost vstoupila 14. prosince 1995 a obsahuje dvanáct dodatků.

Dodatek 4 (Ústava Bosny a Hercegoviny)

Ústava činí rozdíl mezi „konstituujícími národy“ (osoby, které prohlásí svou příslušnost k Bosňákům, Chorvatům a Srbům) a „ostatními“ (členové etnických menšin a osoby, které neprohlásí svou příslušnost k jiné zvláštní skupině kvůli smíšenému manželství, smíšenému rodičovství nebo z jiných důvodů). V bývalé Jugoslávii rozhodovala o etnické příslušnosti pouze tato osoba, a to na základě tzv. vlastní klasifikace. Nevyžadovala se tudíž žádná objektivní kritéria, jako například znalost určitého jazyka nebo příslušnost k určitému náboženství. Nebyl dán požadavek akceptace ostatními členy dané etnické skupiny. Ústava neobsahuje žádná ustanovení o určení něčí etnické příslušnosti; zdá se, že se předpokládalo, že tradiční vlastní klasifikace postačí.

Pasivní volební právo do Sněmovny lidu (dolní komory Státního parlamentu) a do presidia (kolektivní hlavy státu) mají pouze osoby, které prohlásí svou příslušnost k některému z „konstituujících národů“. Relevantní ustanovení Ústavy znějí takto:

Článek IV

„Parlamentní shromáždění se skládá ze dvou komor: Sněmovny lidu a Sněmovny reprezentantů.

Sněmovna lidu. Sněmovna lidu se skládá z 15 delegátů, dvou třetin z Federace (pět Chorvatů a pět Bosňáků) a jedné třetiny z Republiky Srbské (pět Srbů).

Designované chorvatské a bosenské delegáty z Federace si vyberou chorvatští a bosenští delegáti do Sněmovny lidu Federace. Delegáty z Republiky Srbské zvolí Národní shromáždění Republiky Srbské.

Devět členů Sněmovny lidu tvoří kvorum, pokud jsou přítomni alespoň tři bosenští, tři chorvatští a tři srbští delegáti.

Sněmovna reprezentantů. Sněmovna reprezentantů se skládá ze 42 členů, z nichž dvě třetiny jsou

zvolení z území Federace a jedna třetina z Republiky Srbské.

Členové Sněmovny reprezentantů budou přímo zvoleni svou entitou v souladu s volebním zákonem přijatým Parlamentním shromážděním. První volby se však uskuteční v souladu s Dodatkem ke Generální rámcové dohodě.

Většina všech členů zvolených do Sněmovny reprezentantů tvoří kvorum.

Procedurální pravidla

Každý člen bude obeslán do Sarajeva nejpozději do třiceti dnů po svém výběru či zvolení.

Každá komora přijme na základě většinového hlasování svá vnitřní pravidla a zvolí ze svých členů jednoho Srba, nebo Bosňáka nebo Chorvata za svého předsedu a místopředsedy, s tím, že tato funkce bude mezi těmito třemi osobami rotovat.

Každý zákon vyžaduje schválení oběma komorami.

Všechna rozhodnutí obou komor se přijímají většinou přítomných a hlasujících. Delegáti a členové vynaloží své největší úsilí, aby dohlédli na to, že uvedená většina bude zahrnovat nejméně jednu třetinu hlasů delegátů či členů z území každé entity. Nebude-li většinové hlasování zahrnovat jednu třetinu hlasů delegátů nebo členů z území každé entity, pak se předseda a místopředsedové sejdou jako komise a pokusí se docílit schválení do tří dnů od hlasování. Jestliže se jim to nepodaří, přijme se rozhodnutí většinou přítomných a hlasujících, pokud nesouhlasné hlasy nebudou zahrnovat dvě třetiny nebo více delegátů či členů zvolených z každé entity.

Návrh rozhodnutí Parlamentního shromáždění může být prohlášen za destruktivní vůči životnímu zájmu bosenského“ chorvatského nebo srbského lidu většinou bosenských, chorvatských nebo srbských delegátů zvolených v souladu s výše uvedeným odstavcem 1 písm. a). Takovýto návrh rozhodnutí vyžaduje schválení ve Sněmovně lidu většinou bosenských nebo chorvatských nebo srbských delegátů přítomných a hlasujících.

Pokud většina bosenských, chorvatských nebo srbských delegátů vznesе námitky proti aplikaci písmene e), pak předsednictvo Sněmovny lidu okamžitě svolá společnou komisi složenou z bosenského, chorvatského a srbského delegáta, s cílem vyřešit daný problém. Jestliže tato komise tak neučiní do pěti dnů, bude záležitost postoupena Ústavnímu soudu, který ji v urychleném řízení posoudí z procesního hlediska.

Sněmovna lidu může být rozpuštěna prezidiem nebo Sněmovnou samotnou, pokud rozhodnutí Sněmovny o rozpuštění schválí většina, která zahrnuje většinu delegátů alespoň dvou národů z Bosňáků, Chorvatů nebo Srbů. Sněmovna lidu zvolená v prvních volbách po vstupu této Ústavy v platnost však nesmí být rozpuštěna.

Rozhodnutí Parlamentního shromáždění jsou účinná až po vyhlášení.

Obě komory zveřejňují úplný záznam o svých jednáních a jednají veřejně, s výjimkou výjimečných situací stanovených jejich pravidly.

Delegáti a členové nejsou trestně ani civilně odpovědní za jednání uskutečněná v rámci jejich povinností v Parlamentním shromáždění.

Pravomoci

Přijímání legislativy, která je nezbytná k implementaci rozhodnutí prezidia nebo výkonu funkcí
Shromáždění podle této Ústavy.

Rozhodování o zdrojích a výši příjmů pro působení institucí Bosny a Hercegoviny a o mezinárodních
závazcích Bosny a Hercegoviny.

Schvalování rozpočtu institucí Bosny a Hercegoviny.

Rozhodování o souhlasu s ratifikací smluv.

Ostatní záležitosti, které jsou nezbytné k výkonu povinností nebo jsou mu svěřeny vzájemnou
dohodou entit.“

Článek V

„Prezidium Bosny a Hercegoviny se skládá ze tří členů: jednoho Bosňáka a jednoho Chorvata, z nichž
každý je přímo volen na území Federace, a jednoho Srba přímo zvoleného na území Republiky
Srbské.

Volby a volební období

Členové předsednictva jsou voleni přímo v každé entitě (každý volič volí jedno místo v prezidiu) v
souladu s volebním zákonem přijatým Parlamentním shromážděním. První volby se však uskuteční v
souladu s Dodatkem 3 Generální rámcové dohody. Každé uvolněné místo v prezidiu se doplní z
relevantní entity v souladu se zákonem přijatým Parlamentním shromážděním.

Volební období členů prezidia zvolených při prvních volbách činí dva roky; volební období členů
zvolených následně činí čtyři roky. Členové mohou být zvoleni, aby jednou byli znovuzvoleni a poté
budou nevolitelní na čtyři roky.

Procedurální pravidla

Předsednictvo si stanoví vlastní procedurální pravidla, která upraví adekvátní protokoly o všech
schůzích prezidia.

Členové prezidia jmenují ze svých řad předsedu. Pro první volební období prezidia bude předsedou
ten jeho člen, který získal největší počet hlasů. Poté bude metoda výběru předsedy, ať už rotací nebo
jinak, stanovena Parlamentním shromážděním, s přihlédnutím k článku IV § 3.

Prezidium bude usilovat o to, aby všechna jeho rozhodnutí (tj. rozhodnutí týkající se věcí, jež
vyvstanou podle článku V odst. písm. a/ - e/) byla přijata konsensem. Takováto rozhodnutí však
mohou být, s přihlédnutím k písm. d) níže, přijata dvěma členy, jestliže veškeré úsilí o dosažení
konsensu selhalo.

Nesouhlasící člen prezidia může prohlásit jeho rozhodnutí za poškozující životní zájem entity, z
jejíhož území byl zvolen. Pokud tak učiní do tří dnů po jeho přijetí. Takovéto rozhodnutí bude
okamžitě postoupeno Národnímu shromáždění Republiky srbské, jestliže toto prohlášení učinil člen z
tohoto území; bosenským delegátům Sněmovny lidu Federace, jestliže toto prohlášení učinil
bosenský člen; nebo chorvatským delegátům tohoto orgánu, jestliže toto prohlášení učinil chorvatský
člen. Je-li napadené rozhodnutí prezidia potvrzeno dvěma třetinami hlasů těchto osob během deseti
dnů od uvedeného postoupení, nenabude napadené rozhodnutí prezidia účinnosti.

Pravomoci. Prezidium odpovídá za:

Vedení zahraniční politiky Bosny a Hercegoviny.

Jmenování velvyslanců a ostatních mezinárodních zástupců Bosny a Hercegoviny, z nichž nejvýše dvě třetiny mohou být vybráni z území Federace.

Zastupování Bosny a Hercegoviny v mezinárodních a v evropských organizacích a institucích a usilování o členství v takovýchto organizacích a institucích, v nichž není Bosna a Hercegovina členem.

Sjednávání, vypovídání a se souhlasem Parlamentního shromáždění ratifikace smluv Bosny a Hercegoviny.

Výkon rozhodnutí Parlamentního shromáždění.

Navrhování, na doporučení Rady ministrů, ročního rozpočtu Parlamentnímu shromáždění.

Podávání zpráv, tak jak budou vyžadovány, nejméně však jednou za rok, Parlamentnímu shromáždění o výdajích prezidia.

Koordinace podle potřeby s mezinárodními a s nevládními organizacemi v Bosně a Hercegovině.

Vykonávání dalších nezbytných funkcí k plnění svých úkolů, které mu mohou být svěřeny Parlamentním shromážděním, nebo které mohou být dohodnuty mezi entitami. “

Ústavní úpravy, napadené v daném případě, nebyly zahrnuty mezi Dohodnuté základní principy, které tvořily základní rysy toho, co měla později obsahovat Daytonská mírová smlouva (viz odstavce 6.1 a 6.2 Dalšíh dohodnutých základních principů ze dne 26. září 1995). Mezinárodní zprostředkovatelé podle některých zpráv bez větší pozornosti akceptovali tyto úpravy později, protože někteří to důrazně vyžadovali od stran konfliktu.

Plně si vědomi toho, že tyto úpravy jsou velmi pravděpodobně v rozporu s lidskými právy, mezinárodní zprostředkovatelé je pokládali za velmi důležité pro vypracování Ústavy jako dynamického instrumentu předvídacího jejich možné vypuštění. Do Ústavy byl proto začleněn článek II odst. 2 tohoto znění:

„Práva a svobody zakotvené v evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v jejích Protokolech jsou v Bosně a Hercegovině přímo aplikovatelné. Tyto (mezinárodní smlouvy) mají přednost před všemi zákony. “

I když Ústavní soud Bosny a Hercegoviny ve svých rozhodnutích U 5/04 ze dne 31. března 2006 a U 13/05 ze dne 26. května 2006 konstatoval, že evropská Úmluva o lidských právech a základních svobodách nemá přednost před Ústavou, přesto došel ve svém rozhodnutí AP 2678/06 ze dne 29. září 2006 k odlišnému závěru. V posledně uvedeném rozhodnutí posuzoval stížnost na diskriminaci týkající se stěžovatelovy nevolitelnosti do prezidia z důvodu jeho etnického původu (Bosňák z Republiky Srbské) a zamítl ji vzhledem k meritu věci. Relevantní část většinového názoru zní takto (překlad byl poskytnut Ústavním soudem):

„18. Stěžovatelé tvrdí, že jejich práva byla porušena vzhledem k tomu, že článek II odst. 2 Ústavy Bosny a Hercegoviny stanoví, že práva a svobody zakotvené v evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v jejích Protokolech jsou v Bosně a Hercegovině přímo aplikovatelné a mají přednost před všemi zákony. Proto se stěžovatelé domnívají, že kandidatura I. Pilava na člena prezidia Bosny a Hercegoviny byla zamítnuta výlučně pro jeho národnostní/etnický původ, v čemž spatřují porušení článku 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě, která garantuje, že užívání každého práva

přiznaného zákonem musí být zajištěno bez diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině.

Není sporu o tom, že ustanovení článku V Ústavy Bosny a Hercegoviny, jakož i ustanovení článku 8 volebního zákona z roku 2001 mají restriktivní charakter v tom smyslu, že omezují práva občanů, pokud jde o kandidaturu Bosňáků a Chorvatů z území Republiky Srbské a Srbů z území Federace Bosny a Hercegoviny, být zvoleni jako členové prezidia Bosny a Hercegoviny. Avšak účelem tohoto ustanovení je posílení pozice konstituujících národů, aby se zajistilo, že prezidium bude složeno ze zástupců z okruhu těchto tří národů. Vzhledem ke stávající situaci v Bosně a Hercegovině, omezení zakotvené v Ústavě a ve volebním zákoně stěžovatelů ve vztahu ke kandidatuře ostatních kandidátů, kteří jsou Srbové a jsou přímo voleni z území Republiky Srbské, z roku 2001, které existuje s ohledem na práva stěžovatelů za podmínek rozdílného zacházení s kandidaturou stěžovatelů ve vztahu ke kandidatuře ostatních kandidátů, je v dané době oprávněné, jelikož pro takovéto zacházení existuje rozumné ospravedlnění. Proto s ohledem na stávající situaci v Bosně a Hercegovině a na specifickou povahu jejího ústavního pořádku a majíce na vědomí stávající ústavní a zákonné uspořádání, napadená rozhodnutí Soudu Bosny a Hercegoviny a Ústřední volební komise neporušila práva stěžovatelů podle článku 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě ani článek 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, jelikož zmíněná rozhodnutí nejsou arbitrární a opírají se o zákon. To znamená, že slouží legitimnímu účelu, že jsou rozumně ospravedlnitelná a že nenakládají nepřiměřené břemeno na stěžovatele, protože omezení uložená na práva stěžovatelů jsou proporcionální cílům obecného společenství ohledně zachování docíleného míru, pokračování dialogu a tudíž vytváření podmínek pro změnu zmíněných ustanovení Ústavy Bosny a Hercegoviny a volebního zákona z roku 2001.“

Pokud jde o změny Ústavy, její článek X stanoví toto:

„1. Postup při změně. Tato Ústava může být změněna rozhodnutím Parlamentního shromáždění, včetně dvoutřetinové většiny přítomných a hlasujících ve Sněmovně reprezentantů.

Lidská práva a základní svobody. Žádná změna této Ústavy nemůže eliminovat nebo omezovat žádné z práv a svobod uvedených v článku II této Ústavy nebo změnit tento odstavec. “

Dne 26. března 2009 Parlamentní shromáždění úspěšně poprvé změnilo Ústavu v souladu s výše uvedeným postupem. Uvedená změna se týkala statusu okresu Brčko.

Dodatek 10 (k Dohodě o civilní implementaci)

Dohoda o civilní implementaci vymezuje mandát vysokého reprezentanta - mezinárodního administrátora pro Bosnu a Hercegovinu, zřízeného se schválením Rady bezpečnosti OSN neformální skupinou států aktivně zapojených do mírového procesu (zvanou Mírová implementační rada) jako vynucování opatření podle Hlavy VII Charty OSN (viz Rezoluce Rady bezpečnosti 1031 ze dne 15. prosince 1995).

Je dobře známo, že oprávnění vysokého reprezentanta jsou excesivní (viz *Berič a ostatní v. Bosna a Hercegovina* /dec./, č. 36357/04 et al., ECHR 2007-XII). V řadě případů si vysoký reprezentant vynutil řádnou právní úpravu a změnil Ústavu entit (Ústavy entit, na rozdíl od Ústavy státu, nejsou součástí Daytonské mírové smlouvy). Zda se pravomoci vysokého reprezentanta vztahují též na Ústavu státu, není však jasné. V tomto ohledu Daytonská mírová smlouva mlčí, avšak epizoda týkající se tiskové chyby v Ústavě státu by mohla vést k negativní odpovědi. Několik měsíců po vstupu Daytonské mírové smlouvy v platnost někteří mezinárodní právníci, kteří se účastnili daytonských jednání, poznali, že odkaz v článku V § 2 je vadný (odkaz na článek III odst. 1 písm. a/ - e/ měl být

míněn tak, že znamená odkaz na článek V odst. 3 písm. a/ - e/). V listopadu 1996 vysoký reprezentant Bildta napsal dopis státnímu sekretáři USA Christopherovi, v němž mu navrhl opravit tento omyl odkazem na Dodatek 10 k Daytonské mírové smlouvě. Christopher konstatoval, že pravomoc Bildta podle Dodatku 10 se nevztahuje na Ústavu státu (viz text jejich korespondence v Nystuen). Krátce nato byl uvedený omyl opraven bez jakéhokoli formálního rozhodnutí: vysoký reprezentant pouze informoval prezidium Bosny a Hercegoviny a uveřejnil opravenou verzi Ústavy státu. Relevantním pro daný případ je fakt, že oficiální postavení vysokého reprezentanta je takové, že Ústava státu nespadá do jeho pravomoci. Projev Lorda Ashdowna, jako vysokého reprezentanta, před Benátskou komisí to potvrzuje (viz zpráva o zasedání ze 60. plenárního zasedání Benátské komise, CDL-PV/2004/003 ze dne 3. listopadu 2004, str. 18). Relevantní část jeho projevu zní takto:

„Jestliže si Bosna a Hercegovina přeje připojit k EU a NATO, bude potřebovat plně fungující stát a o nic méně. Političtí lídři Bosny a Hercegoviny již začínají chápat, že stojí před volbou: podporovat stávající ústavu a platit ekonomické, sociální a politické důsledky, nebo provést ústavní změny, které mají učinit Bosnu a Hercegovinu stabilní, funkční a prosperující zemí v rámci Evropské unie.

Nevěřím, že by lid Bosny a Hercegoviny akceptoval, aby se jeho ústava stala překážkou jeho bezpečnosti a prosperity.

My však nemůžeme za ně tuto překážku odstranit.

Mírová implementační rada a následně i vysocí reprezentanti, včetně mne, vždy zastávali názor, že pokud budou Strany respektovat Dayton - a zde nad tím zůstává otazník pokud jde o Republiku Srbskou, zda bude respektovat Haag, pak by měla být Ústava Bosny a Hercegoviny měněna pouze postupem stanoveným jejím Parlamentním shromážděním a nikoli mezinárodním společenstvím. Jinými slovy, pokud bude Dayton dodržován, pak pravomoci vysokých reprezentantů začínají a končí jeho textem a jakákoli změna Ústavy v něm stanovené je věcí lidu Bosny a Hercegoviny a je na zvážení jeho zvolených zástupců.“

Volební zákon

Volební zákon z roku 2001 (uveřejněný v Úředním věstníku Bosny a Hercegoviny č. 23/01 ze dne 19. září 2001) nabyl účinnosti dne 27. září 2001.

V relevantních ustanovení tohoto zákona se stanoví toto:

Sekce 1.4 § 1

„Každý občan Bosny a Hercegoviny, který dosáhl věku 18 let, má právo volit a být volen podle tohoto zákona.“

Sekce 4.8

„Aby mohl být kandidát zaregistrován pro volby, musí předložit Ústřední volební komisi svou žádost o účast na volbách, která musí obsahovat alespoň:

tisíc pět set (1500) podpisů registrovaných voličů pro volby členů prezidia Bosny a Hercegoviny; ...“

Sekce 4.19 § 5 - 7

„Seznam kandidátů musí obsahovat jméno a příjmení každého kandidáta na seznamu, jejich osobní identifikační číslo (číslo JMBG), trvalou adresu, prohlášení o náležitosti k některému «konstituujícímu národu» nebo ke skupině «ostatních», platné číslo identifikačního průkazu a místo

jeho vystavení, jakož i podpis předsedy politické strany nebo předsedů politických stran v koalici. Každé prohlášení kandidáta o přijetí kandidatury, prohlášení potvrzující absenci překážek uvedených v sekci 1.10 § 1 odst. 4 tohoto zákona a prohlášení o jeho majetkové situaci uvedené v sekci 15.7 tohoto zákona musí být k seznamu připojeny. Deklarace a prohlášení musí být řádně ověřeny.

Prohlášení o náležitosti k některému z „konstituujícím národů“ nebo ke skupině „ostatních“ uvedené v odstavci (bezprostředně) výše se použije pro účely výkonu práva zastávat zvolené místo nebo místo určené jmenováním, pro což je takové prohlášení vyžadováno ve volebním období, pro které byl seznam předložen.

Kandidát má právo neučinit prohlášení o své náležitosti ke «konstituujícím národům» nebo ke skupině «ostatních». To však bude pokládáno za vzdání se práva zastávat zvolenou funkci nebo funkci určenou jmenováním, pro něž je toto prohlášení vyžadováno.“

Sekce 8.1

„Členy prezidia Bosny a Hercegoviny, kteří jsou přímo voleni z území Federace – jeden Bosňák a jeden Chorvat, volí voliči zaregistrováni k volbám ve Federaci Bosna a Hercegovina. Volič zaregistrovaný k volbám ve Federaci Bosna a Hercegovina může volit buď bosenského nebo chorvatského člena prezidia, nikoli však oba. Bosenský a chorvatský člen, který dostane nejvyšší počet hlasů z kandidátů stejného konstituujícího národa, je zvolen.

Člen prezidia Bosny a Hercegoviny, který je přímo volen z území Republiky Srbské – Srb – je volen voliči zaregistrovanými v Republice Srbské. Zvolen je kandidát, který obdrží nejvyšší počet hlasů.

Mandát členů prezidia Bosny a Hercegoviny trvá čtyři roky.“

Sekce 9.12a

„Chorvatští a bosensští delegáti z Federace Bosny a Hercegoviny do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny budou zvoleni příslušným chorvatským a bosenským volebním výborem ve Sněmovně lidu Federace Bosny a Hercegoviny.

Chorvatští a bosensští delegáti do Sněmovny lidu Federace Bosny a Hercegoviny zvolí delegáty ze svých konstituujících národů.

Srbští delegáti „ostatních“ do Sněmovny lidu Federace Bosny a Hercegoviny se nezúčastní voleb bosenských a chorvatských delegátů do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny z Federace Bosny a Hercegoviny.

Delegáti z Republiky Srbské (pět Srbů) do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny volí Národní shromáždění Republiky Srbské.

Bosensští a chorvatští delegáti a delegáti „ostatních“ do Národního shromáždění Republiky Srbské se účastní voleb delegátů Republiky Srbské do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny.

Sekce 9.12c

„Bosensští nebo chorvatští delegáti do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny se volí tak, aby každá politická entita účastníci se v bosenském či chorvatském volebním výboru nebo každý delegát z bosenského nebo chorvatského volebního výboru ve Sněmovně lidu Bosny a Hercegoviny měl právo nominovat jednoho nebo více kandidátů na volební seznam bosenských či chorvatských delegátů do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny.

Každý seznam může zahrnovat více kandidátů než počet delegátů, kteří mají být zvoleni do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny.“

Sekce 9.12e

„Volby delegátů z Republiky Srbské do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny se provedou tak, aby každý delegát do Národního shromáždění Republiky Srbské měl právo nominovat jednoho nebo více kandidátů na volební seznam srbských delegátů do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny.

Každý seznam může zahrnovat více kandidátů, než je počet delegátů volených do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny.“

Spojené národy

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, přijatá pod záštitou OSN dne 21. prosince 1965, vstoupila v platnost pro Bosnu a Hercegovinu dne 16. července 1993. Relevantní část jejího článku 1 stanoví toto:

„Výraz «rasová diskriminace» v této Úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování, založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo na národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.“

Relevantní část článku 5 Úmluvy stanoví toto:

„V souladu se základními povinnostmi vyhlášenými v článku 2 této Úmluvy se smluvní strany zavazují, že zakáží a odstraní rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a že zaručí právo každého na rovnost před zákonem bez rozlišování podle rasy, barvy pleti, národnostního nebo etnického původu, zvláště pak při užívání těchto práv:

(c) politických práv, zejména práva účastnit se voleb - volit a být volen - na základě všeobecného a rovného volebního práva, práva účasti ve vládě, jakž i účastnit se správy veřejných záležitostí na všech stupních a práva vstupu za rovných podmínek do veřejných služeb;

„Závěrečné poznámky“ o Bosně a Hercegovině Výboru pro odstranění rasové diskriminace, institutu nezávislých expertů vytvořeného za účelem monitorování implementace této smlouvy, znějí v relevantní části (dokument CERD/CO/BH/C/6 ze dne 11. dubna 2006, § 11) takto:

„Výbor má vážné obavy, že podle článků IV a V Ústavy státu pouze osoby náležející ke skupině pokládané zákonem za jeden z «konstituujících národů» Bosny a Hercegoviny (Bosňáci, Chorvati a Srbové), kterážto skupina také tvoří dominantní většinu v rámci entity, kde má daná osoba bydliště (např. Bosňáci a Chorvati v rámci Federace Bosny a Hercegoviny a Srbové v rámci Republiky Srbské) mohou být zvoleni do Sněmovny lidu a do tripartitního prezidia Bosny a Hercegoviny. Existující právní úprava tak vylučuje ze Sněmovny lidu a z prezidia všechny osoby označené jak «ostatní», tj osoby náležející k národnostním menšinám či etnickým skupinám odlišným od Bosňáků, Chorvatů a Srbů. I když lze tripartitní strukturu hlavních politických institucí státu pokládat za oprávněnou, či dokonce v původním stadiu nezbytnou pro nastolení míru po ukončení ozbrojeného konfliktu na území státu, Výbor poznamenává, že právní rozdíly, které zvýhodňují určité etnické skupiny a poskytují jim zvláštní výhody, nejsou slučitelné s článkem 1 a článkem 5 písm. c) Úmluvy. Výbor dále poznamenává, že je tomu zejména tehdy, když nutnost, pro kterou byly zvláštní výhody poskytnuty, již pominula (čl. 1 odst. 4 a odst. 5 písm. c/).

Výbor vyzývá smluvní stát, aby přistoupil ke změnám relevantních ustanovení Ústavy státu a volebního zákona s cílem zajistit rovné požívání práva volit a být volen pro všechny občany bez ohledu na jejich etnický původ. “

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, přijatý pod záštitou OSN dne 16. prosince 1966, vstoupil pro Bosnu a Hercegovinu v platnost 6. března 1992. Relevantní jsou jeho následující ustanovení:

Článek 2 § 1

„Každý stát, který je smluvní stranou tohoto Paktu, se zavazuje respektovat práva uznaná v tomto Paktu a zajistit tato práva všem jednotlivcům na svém území a podléhajícím jeho jurisdikci, bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy, pohlaví, náboženského, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu anebo jiného postavení.“

„Závěrečné poznámky“ o Bosně a Hercegovině Výboru pro odstranění rasové diskriminace, institutu nezávislých expertů vytvořeného za účelem monitorování implementace této smlouvy, znějí v relevantní části (dokument CCPR/C/BIH/CO/1 ze dne 22. listopadu 2006, § 8) takto:

„Výbor má obavy, že po zamítnutí relevantní ústavní změny dne 26. dubna 2006 Ústava státu a volební zákon i nadále vylučují «ostatní», tj. osoby nepatřící k jednomu z «konstituujících národů» (Bosňáci, Chorvati a Srbové), z možnosti být zvoleni do Sněmovny lidu a do tripartitního prezidia Bosny a Hercegoviny (čl. 2, 25 a 26).

Smluvní stát by měl obnovit rozhovory o ústavní reformě v transparentním procesu a na široké bázi účastníků, včetně všech zájemců, s cílem přijetí volebního systému, který zaručí rovné požívání práv podle článku 25 Paktu všem občanům bez ohledu na jejich etnický původ.“

Rada Evropy

Když se Bosna a Hercegovina stala členem Rady Evropy v roce 2002, zavázala se „přezkoumat do jednoho roku, za asistence Evropské komise pro demokracii cestou práva (Benátské komise), volební legislativu ve světle standardů Rady Evropy a v případě potřeby ji revidovat“ (viz stanovisko 234/2002/ Parlamentního shromáždění Rady Evropy ze dne 22. ledna 2002, § 15 odst. iv písm. b/). Poté Parlamentní shromáždění Rady Evropy periodicky připomínalo Bosně a Hercegovině tento popřístupový závazek a urgovalo jej, aby přijala novou ústavu do října 2010 s cílem nahradit mechanismus etnické reprezentace reprezentací vycházející z občanského principu, zejména ukončením ústavní diskriminace „ostatních“ (viz rezoluce 1383/2004/ ze dne 23. června 2004, § 3; rezoluce 1513/2006/ ze dne 29. června 2006, § 20 a rezoluce 1626/2008/ ze dne 30. září 2008, § 8).

Benátská komise, poradní orgán Rady Evropy pro ústavně právní otázky, přijala v této souvislosti několik stanovisek.

Evropská komise proti rasismu a netoleranci (ECRI) je nezávislým orgánem Rady Evropy monitorujícím lidská práva se zaměřením na rasismus, rasovou diskriminaci xenofobii, antisemitismus a netoleranci. V jeho doporučení o obecné politice č. 7, přijatém dne 13. prosince 2002, ECRI definuje rasismus jako „přesvědčení, že důvod, jako je rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, národnost nebo národnostní či etnický původ, opravňuje k opovrhování osobou nebo skupinou osob, nebo k pocitu nadřazenosti osoby nebo skupiny osob“.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE)

Ve zprávě o všeobecných volbách konaných v roce 2006, Úřad pro demokratické instituce a lidská

práva OSCE (OSCE/ODIHR), vedoucí agentura v Evropě pro pozorování voleb, konstatoval toto:

„Všeobecné volby konané v Bosně a Hercegovině 1. října byly prvními volbami od Daytonské dohody z roku 1995, které byly zcela řízeny orgány Bosny a Hercegoviny. Způsob, jakým byly volby provedeny, byl obecně v souladu s mezinárodními standardy pro demokratické volby, i když je potřebné vyvinout další úsilí, zejména pokud jde o sčítání hlasů. Takže především volby znamenají další pokrok v konsolidaci demokracie a právního státu. Je však politováníhodné, že vzhledem k ústavním omezením práva zastávat úřad, spočívajícím na etnickém základě, byly volby opět v rozporu s Protokolem č. 12 k Úmluvě a se závazky učiněnými vůči Radě Evropy, jakož i s článkem 7.3 Kodaňského dokumentu OSCE z roku 1990.“

Evropská unie

V roce 2008 Bosna a Hercegovina podepsala Stabilizační a sdružovací dohodu (SAA) s Evropskou unií, kterou se zavázala k prioritám plynoucím z evropského partnerství. Jednou z klíčových priorit pro Bosnu a Hercegovinu, které by měly být naplněny do dvou let, je „změnit volební legislativu, pokud jde o členství v prezidiu Bosny a Hercegoviny a ve Sněmovně lidu, aby se tak zajistil plný soulad s Úmluvou o lidských právech a se závazky vůči Radě Evropy po přístupu“ (viz Dodatek k rozhodnutí Rady 2008/211/EC ze dne 18. února 2008 o principech, prioritách a podmínkách obsažených v evropském partnerství s Bosnou a Hercegovinou a ve zrušujícím rozhodnutí 2006/55/EC, Úřední list Evropské unie L 80/21/2008/).

Dne 14. října 2009 přijala Evropská komise svůj dokument o roční strategii, kde vysvětluje svou politiku při rozšiřování EU. Zprávy z roku 2009 byly uveřejněny téhož dne, kdy Komise monitoruje a hodnotí úspěchy každé kandidátské země a potenciálních kandidátů (jako např. Bosny a Hercegoviny) za minulý rok.

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Hlavní stížnosti stěžovatelů

Stěžovatelé vyzdvihli otázku jejich nevolitelnosti do Sněmovny lidu a do prezidia z důvodu jejich rómského a židovského původu, což podle nich znamenalo rasovou diskriminaci. Odvolali se na článek 14, na článek 3 Protokolu č. 1 a na článek 1 Protokolu č. 12.

Článek 14 Úmluvy stanoví:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

Článek 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě stanoví:

„Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárního sboru.“

Článek 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě stanoví:

„1. Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení.“

Nikdo nesmí být diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoli důvodu, zejména z důvodů uvedených v odstavci 1.“

Přípustnost

27.1 když žalovaný stát nevznesl žádnou námitku, pokud jde o příslušnost Soudu *ratione personae*, dala tato otázka Soudu podnět k tomu, aby ji posoudil *ex officio*.

Zda mohou stěžovatelé o sobě tvrdit, že jsou „obětmi“

Připomíná se, že aby bylo možné podat stížnost podle článku 34 Úmluvy, musí být osoba, nevládní organizace nebo skupina jednotlivců schopna prokázat, že se stala obětí porušování práv zakotvených v Úmluvě. Aby o sobě určitá osoba mohla tvrdit, že se stala obětí porušování, musí být napadeným opatřením přímo dotčena. Úmluva tudíž nepředvídá předkládání *actio popularis* pro interpretaci práv v ní zakotvených, ani nedovoluje jednotlivcům stěžovat si na ustanovení vnitrostátního práva pouze proto, že může být v rozporu s Úmluvou, aniž by jím byl jednatel přímo dotčen. Umožňuje ale stěžovatelům tvrdit, že zákon porušuje jejich práva při absenci individuálního implementačního opatření, pokud náležejí ke skupině lidí, kteří jsou vystaveni riziku, že budou přímo dotčeni legislativou, nebo vyžaduje-li se od nich, aby upravili své chování, nebo byli vystaveni nebezpečí, že budou stíháni (viz *Burden v. Spojené království /GC/, č. 13378/05, § 33 – 34, 29. dubna 2008* a v něm uvedené odkazy).

V daném případě, vzhledem k aktivní účasti stěžovatelů na veřejném životě, by bylo zcela logické, že budou uvažovat o kandidatuře do Sněmovny lidu nebo do prezidia. Stěžovatelé proto mohou tvrdit, že se stali obětí namítané diskriminace. Skutečnost, že daný případ nastoluje otázku kompatibility národní Ústavy s Úmluvou, je z tohoto hlediska irelevantní (viz, analogicky, *Rekvényi v. Maďarsko**) /GC/, č. 25390/94, ECHR 1999-III).

Zda může být shledán žalovaný stát odpovědným

Soud poznamenává, že Ústava Bosny a Hercegoviny je přílohou Daytonské mírové smlouvy, takže je vlastně mezinárodní smlouvou (viz *Jeličić v. Bosna a Hercegovina /dec./, č. 41183/02, ECHR 2005-XII*). Avšak pravomoc měnit Ústavu byla svěřena Parlamentnímu shromáždění Bosny a Hercegoviny, které je evidentně vnitrostátním orgánem (viz výše odstavec 15). Kromě toho, praxe uvedená výše v odstavci 17 potvrzuje, že pravomoci mezinárodního administrátora pro Bosnu a Hercegovinu (vysoký reprezentant) se nevztahují na Ústavu státu. Za těchto okolností, ponechá-li se stranou otázka, zda žalovaný stát může být shledán odpovědným za přijetí sporných ústavních ustanovení (viz výše odstavec 13), má Soud za to, že může být nicméně shledán odpovědným za to, že je ponechává v platnosti.

Závěr

Soud prohlašuje hlavní stížnosti stěžovatelů za přípustné.

Meritum věci

Podání stěžovatelů

Navzdory tomu, že stěžovatelé jsou občany Bosny a Hercegoviny, upírá jim Ústava právo kandidovat do Sněmovny lidu a do prezidia z důvodu jejich rasy/etnické náležitosti (etnická diskriminace byla konstatována Soudem jako forma rasové diskriminace v případě *Timishev v. Rusko***), č. 55762/00, § 56, ECHR 2005-XII). Stěžovatelé uváděli, že rozdílnost v zacházení výslovně se opírající o rasu a etnický původ není možné ospravedlnit a znamená přímou diskriminaci. V tomto ohledu se odvolali

na judikaturu Soudu (zejména na případy *Timishev*, cit. výše, § 58 a *D.H. a ostatní v. Česká republika***) /GC/, č. 57325/00, § 176, ECHR 2007-...) a na legislativu Evropské unie (např. Směrnice Rady 2000/43/EC ze dne 29. června 2000 - „Rasová směrnice“ - implementující princip rovného zacházení s osobami bez ohledu na rasový či etnický původ, která v článku 2 výslovně zahrnuje pod definici nepřímé diskriminace možnost objektivně odůvodněného zacházení, avšak neumožňuje takové odůvodnění podle definice přímé diskriminace). Dále stěžovatelé uváděli, že tato nemožnost odůvodnění je obzvláště důležitá, jedná-li se o pasivní volební právo (zde se stěžovatelé odvolali na případ *Aziz v. Kypr*, č. 69949/01, § 28, ECHR 2004-V).

I za předpokladu, že by takové odůvodnění bylo možné, stěžovatelé tvrdili, že žalovaný stát by přesto nesl velmi těžké břemeno, pokud by se pokusil prokázat objektivní a racionální odůvodnění s ohledem na základ stížnosti (přímá rasová a etnická diskriminace) a na oblasti, kde se aplikuje (politická účast a reprezentace na nejvyšší státní úrovni). Kromě toho, dlouhá doba, během níž vyloučení pokračovalo, zvyšovala o to více břemeno ji odůvodnit, spočívající na státu (zde se stěžovatelé odvolali na rozhodnutí Výboru OSN pro lidská práva ze dne 8. dubna 1981 v případě *Silva a ostatní v. Uruguay*, § 8.4). Stěžovatelé z toho vyvodili závěr, že žalovaný stát neprokázal, že rozdílnost v zacházení byla v jejich případě oprávněná.

Podání Vlády

Vláda se odvolala na případ *Ždanoka v. Lotyšsko* /GC/, č. 58278/00, ECHR 2006-IV), kde Soud potvrdil, že Smluvní strany mají značný prostor při stanovení pravidel v rámci jejich ústavního pořádku, aby upravily parlamentní volby a složení parlamentu, a že relevantní kritéria mohou měnit v souladu s historickými a politickými faktory specifickými pro každý stát. Současná ústavní struktura v Bosně a Hercegovině byla utvořena na základě mírové dohody po jedním z nejvíce destruktivních konfliktů v novodobé historii. Jejím nejdůležitějším cílem bylo nastolení míru a zahájení dialogu mezi třemi důležitými etnickými skupinami - „konstituujícími národy“. Vláda tvrdila, že napadaná ústavní ustanovení, vylučující osoby, které nedeklarují svou náležitost ke „konstituujícímu národu“, ze Sněmovny lidu a z prezidia, je třeba posuzovat z tohoto historického hlediska. Vláda uvedla, že ještě neuzrál čas pro politický systém, který by jednoduše odrážel pravidlo většiny, a to zejména s ohledem na přednostní postavení monoetnických politických stran a na pokračující mezinárodní správu Bosny a Hercegoviny.

Vláda požádala Soud, aby odlišil daný případ od případu *Aziz* (viz výše): zatímco turečtí Kypřané žijící ve vládou kontrolované oblasti Kypru se nemohou účastnit voleb při žádných parlamentních volbách, občané Bosny a Hercegoviny náležející ke skupině „ostatní“ (jako například stěžovatelé v daném případě) jsou oprávněni kandidovat do Sněmovny reprezentantů Bosny a Hercegoviny a do zákonodárných sborů entit. Vláda dospěla k závěru, že rozdílnost v zacházení je za daných specifických okolností odůvodnitelná.

Podání třetích stran

Benátská komise ve svém podání ze dne 22. října 2008 vyslovila názor, že ústavně- právní normy, které jsou v daném případě napadeny, porušují zákaz diskriminace. Tato podání byla v souladu se stanovisky citovanými výše v odstavci 22.

Středisko AIRE a Právní iniciativa za otevřenou společnost ve svých podáních ze dne 15. srpna 2008 argumentovaly obdobně. S odvoláním na právní systémy Smluvních stran dospělo Středisko AIRE k závěru, že se objevil evropský konsensus v tom, že je vhodné odejmout jednotlivci právo kandidovat na nějaký úřad pouze v důsledku jeho chování proti charakteristice vrozenosti a nezczitelnosti. Právní iniciativa za otevřenou společnost zdůraznila, že politická účast je jedním z práv a povinností, které zdůrazňují právní pouto mezi občanem a státem. Ve většině jurisdikcí aktivní i pasivní volební

právo jsou něčím, co jasně odlišuje občany od cizinců. Omezení těchto práv, zejména z pochybných důvodů rasy či etnického původu, je tudíž nejen diskriminační, nýbrž podryvá význam samotného občanství. Kromě toho, že se jedná o důležité právo spojené s občanstvím, je politická participace obzvláště důležitá pro etnické menšiny a je podstatná pro překonání jejich marginalizace a přivádí je do hlavního nasměrování. To platí zejména po etnických konfliktech, kdy právně upravené rozdílnosti opírající se o etnický původ mohou vyvolat třenice spíše než posilovat konstruktivní a udržitelné vztahy mezi všemi etniky, které jsou podstatné pro životaschopný mnohonárodnostní stát.

Hodnocení Soudu

(a) Pokud jde o Sněmovnu lidu Bosny a Hercegoviny

Stěžovatelé se odvolali na článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1, na článek 3 Protokolu č. 1 samotný a na článek 1 Protokolu č. 12. Soud má za to, že tuto stížnost je třeba nejprve posoudit podle ustanovení zmíněného na prvním místě.

(i) Aplikovatelnost článku 14 ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1

Je třeba připomenout, že článek 14 doplňuje ostatní hmotně právní ustanovení Úmluvy a jejích Protokolů. Nemá žádnou nezávislou existenci, jelikož působí pouze ve vztahu k „užívání práv a svobod“ zajištěných těmito ustanoveními. I když aplikace článku 14 nutně nepředpokládá porušení těchto ustanovení – a v této míře je článek 14 autonomní – nemůže existovat prostor pro jeho aplikaci, pokud daná fakta nespádají pod rozsah jednoho či více z nich (viz, mimo jiné, Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Spojené království, 28. května 1985, § 71, Serie A-94; Petrovič v. Rakousko*), 27. března 1998, § 22, Reports 1998-11 a Sahin v. Německo /GC/, č. 30943/96, § 85, ECHR 2003VIII). Zákaz diskriminace podle článku 14 jde tak nad rámec požívání práv a svobod, které Úmluva a Protokoly vyžadují od států garantovat. Vztahuje se i na dodatečná práva a svobody spadající pod obecný rozsah každého článku Úmluvy, které se stát dobrovolně rozhodl poskytnout. Tento princip je zakotven i v judikatuře Soudu (viz Případ „vztahující se k určitým aspektům zákonů o výuce jazyků v Belgii“ v. Belgie /Meritum/, 23. července 1968, § 9, Serie A-6; Stec a ostatní v. Spojené království /dec./, /GC/, č. 65731/01 a 65900/01, § 40, ECHR 2005-X a E.B. v. Francie /GC/, č. 43554/02, § 48, ECHR 2008-...).

Soud musí proto rozhodnout, zda volby do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny spadají pod rozsah článku 3 Protokolu č. 1. V této souvislosti se připomíná, že se toto ustanovení aplikuje pouze na volby do zákonodárního sboru nebo alespoň do jedné z jeho komor, má-li jich více. Avšak slovo „zákonodárny sbor“ musí být interpretováno ve světle ústavní struktury každého státu (viz Matthews v. Spojené království*) /GC/, č. 24833/94, ECHR 1999-1, § 40) a zejména ústavních tradic a rozsahu zákonodárných pravomocí dané komory. Kromě toho, travaux préparatoires demonstrují (vol. VIII, str. 46, 50 a 52), že Smluvní strany vzaly v úvahu zvláštní postavení některých parlamentů, které zahrnují nevolené komory. Tak Článek 3 Protokolu č. 1 byl opatrně koncipován tak, aby se předešlo termínům, které by bylo možné interpretovat jako absolutní závazek konat volby do obou komor jednotlivě v každém dvoukomorovém systému (viz Mathieu-Mohin a Clerfayt v. Belgie, 2. března 1987, § 53, Serie A-1 13). Současně je však jasné, že článek 3 Protokolu č. 1 se aplikuje na každou z parlamentních komor, která se obsazuje přímými volbami.

Pokud jde o Sněmovnu lidu Bosny a Hercegoviny, Soud poznamenává, že její složení je výsledkem nepřímých voleb, protože členové jsou určováni zákonodárnými sbory entit. Kromě toho Soud konstatuje, že rozsah jejich legislativních pravomocí je zde rozhodujícím faktorem. Sněmovna lidu se skutečně těší širokým pravomocím v legislativním procesu: článek IV § 3 písm. c) Ústavy specificky stanoví, že žádný zákon nelze přijmout bez souhlasu obou komor. Kromě toho, Sněmovna lidu spolu se Sněmovnou reprezentantů rozhoduje o zdrojích a částkách příjmů pro činnost státních institucí a

o mezinárodních závazcích Bosny a Hercegoviny a schvaluje rozpočet státních institucí (viz článek IV § 4 písm. b/ - c/ Ústavy). V neposlední řadě je její souhlas nezbytný před tím, než se ratifikují mezinárodní smlouvy (viz články IV § 4 písm. d/ a V § 3 písm. d/ Ústavy). Proto volby do Sněmovny lidu spadají pod rozsah článku 3 Protokolu č. 1.

V souladu s tím je článek 14 ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1 aplikovatelný.

(ii) Soulad s článkem 14 ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1

Soud připomněl, že diskriminace znamená rozdílné zacházení s osobami v podobných situacích bez objektivního a rozumného odůvodnění. „Neexistence objektivního a rozumného odůvodnění“ znamená, že daná rozdílnost nesleduje „legitimní účel“ nebo že zde neexistuje „rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a účelem, který má být realizován“ (viz mimo jiné, Andrejeva v. Lotyšsko /GC/, č. 55707/00, § 81, 18. února 2009). Rozsah volné úvahy Smluvních stran se v této oblasti mění podle okolností, předmětu a historického pozadí (ibid., § 82).

Etnický původ a rasa jsou související pojmy. Zatímco pojem rasa má kořeny v biologické klasifikaci lidí na subspecie podle morfologických znaků, jakými jsou barva pleti nebo charakteristické rysy obličeje, etnický původ vychází z myšlenky sociálních skupin vyznačujících se společnou národností, náboženskou vírou, společným jazykem nebo kulturním a tradičním původem a historickým pozadím. Diskriminace z důvodu etnického původu osoby je formou rasové diskriminace (viz definice přijatá Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace v odstavci 19 výše a definice přijatá Evropskou komisí proti rasismu a netoleranci v odstavci 23 Výše). Rasová diskriminace je obzvláště ohavnou formou diskriminace a s ohledem na její neblahé důsledky vyžaduje od státních orgánů zvláštní obezřetnost a tvrdou reakci. Z tohoto důvodu musejí státní orgány používat všech dostupných prostředků k potlačování rasismu a tím posilovat vizi demokracie a společnosti, kde rozdílnost není pojímána jako hrozba, nýbrž jako zdroj obohacení (viz Nachova a ostatní v. Bulharsko*) /GC/, č. 43577/98 a 43579/98, § 145, ECHR 2005-VII a Timishev, cit. výše, § 56).

V tomto kontextu, opírá-li se rozdílnost v zacházení o rasu nebo o etnický původ, musí být pojem objektivní a rozumné odůvodnění interpretován tak striktně, jak je to možné (viz D.H. a ostatní, cit. výše, § 196). Soud rovněž konstatoval, že žádná rozdílnost v zacházení, která se výlučně nebo v převážné míře opírá o etnický původ osoby, nemůže být objektivně odůvodnitelná v současné demokratické společnosti, postavené na principech pluralismu a respektování různých kultur (ibid., § 176). Po tom, co bylo řečeno, nezakazuje článek 14 Smluvním stranám zacházet se skupinami rozdílně, mají-li být mezi nimi napraveny „faktické nerovnosti“. Za určitých okolností, selhání při pokusu o nápravu nerovnosti různým způsobem, může zapříčinit porušení tohoto článku (viz Případ „vztahující se k určitým aspektům zákonů o výuce jazyků v Belgii“ v. Belgie ,cit. výše, § 10; Thlimmenos v. Řecko**) /GC/, č. 34369/97, § 44, ECHR 2000-IV a D.H. a ostatní, cit. výše, § 175).

K danému případu Soud konstatuje, že aby byl někdo volitelný do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny, musí deklarovat náležitost k některému z „konstituujících národů“. Stěžovatelé, kteří se pokládají za občany rómského a židovského původu a nepřejí si deklarovat náležitost ke „konstituujícímu národu“, jsou v důsledku toho vyloučeni (viz výše odstavec 11). Soud poznamenává, že toto vyloučení sledovalo přinejmenším jeden účel, který je široce kompatibilní s obecnými účely Úmluvy, a to nastolení míru. Když byly napadené články Ústavy přijaty, existovalo velice křehké příměří. Zmíněná ustanovení byla koncipována se záměrem ukončit brutální konflikt označovaný jako genocida a „etnické čistky“. Povaha konfliktu byla taková, že schválení pojmu „konstituující národy“ (jmenovitě Bosňáci, Chorvati a Srbové) bylo nezbytné pro zajištění míru. To mohlo bez nezbytného odůvodňování vysvětlit absenci zástupců jiných komunit (např. rómské a židovské komunity) při mírových jednáních a obavy účastníků o skutečnou rovnost mezi „konstituujícími národy“ v poválečné společnosti.

Jedná se nicméně o případ, kdy Soud je kompetentní *ratione temporis* posuzovat pouze období po ratifikaci Úmluvy a Protokolu č. 1 ze strany Bosny a Hercegoviny. Soud nemusí rozhodovat o tom, zda zachování napadených článků Ústavy po ratifikaci Úmluvy může být považováno za „legitimní účel“, jelikož z důvodů uvedených níže zachování tohoto systému v žádném případě nesplňuje požadavky proporcionality.

Úvodem Soud konstatuje významný pozitivní vývoj v Bosně a Hercegovině ode dne, kdy byla sjednána Daytonská mírová dohoda. Je pravda, že tento pokrok nebyl vždy zcela konsistentní a že zůstávají některé nedostatky (viz například nedávnou zprávu o vývoji v Bosně a Hercegovině jako možném kandidátu členství v EU vypracovanou Evropskou komisí a uveřejněnou 14. října 2009, SEC/2009/1338). Je ale pravda, že v roce 2005 bývalé strany konfliktu se vzdaly kontroly nad ozbrojenými silami a transformovaly je do malých profesionálních jednotek; v roce 2006 se připojila k Partnerství pro mír NATO; v roce 2008 Bosna a Hercegovina podepsala a ratifikovala stabilizační a přístupovou dohodu s Evropskou unií; v březnu 2009 Bosna a Hercegovina poprvé změnila Ústavu státu a v nedávné době byla zvolena za člena Rady bezpečnosti OSN na dvouleté období počínaje 1. lednem 2010. Dále, přestože podpora mezinárodní administrace jako donucovacího opatření podle hlavy VII Charty OSN znamená, že situace v oblasti i nadále je „hrozbou mezinárodnímu míru a bezpečnosti“, zdá se, že probíhají přípravy pro ukončení této administrace (viz zpráva Javierera Solany, vysokého zástupce pro Společenství a pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, a Olli Rehna, komisaře EU pro rozšíření, pod názvem „Politika EU v Bosně a Hercegovině: Cesta vpřed“ ze dne 10. listopadu 2008 a zpráva Mezinárodní krizové skupiny pod názvem „Neukončený přechod v Bosně: Mezi Daytonem a Evropou“ ze dne 9. března 2009).

Kromě toho, i když Soud souhlasí s Vládou v tom, že Úmluva neobsahuje žádný požadavek totálně se vzdát mechanismu dělby moci specifického pro Bosnu a Hercegovinu a že ještě možná neuzrál čas pro politický systém, který by byl jednoduchým výrazem pravidla většiny, stanoviska Benátské komise (viz výše odstavec 22) jasně demonstrují, že zde existuje mechanismus dělby moci, který nevede automaticky k naprostému vyloučení zástupců jiných společností. V této souvislosti se připomíná, že možnost alternativních prostředků dosahujících stejného cíle je v této oblasti důležitým faktorem (viz *Glor v. Švýcarsko*, č. 13444/04, § 94, 30. dubna 2009).

V neposlední řadě tím, že se žalovaný stát stal v roce 2002 členem Rady Evropy a že ratifikoval bez výhrad Úmluvu a její Protokoly, dobrovolně souhlasil s tím, že bude dodržovat relevantní standardy. Bosna a Hercegovina se specificky zavázala k tomu, že „přezkoumá do jednoho roku, za asistence Evropské komise pro demokracii cestou práva (Benátské komise) volební legislativu ve světle Rady Evropy a že ji zreviduje, bude-li to nutné“ (viz výše odstavec 21). Obdobně, tím že žalovaný stát ratifikoval v roce 2008 stabilizační a přístupovou dohodu s Evropskou unií, zavázal se „změnit volební legislativu o členech prezidia Bosny a Hercegoviny a o delegátech do Sněmovny lidu, aby tak zajistil plný soulad s evropskou Úmluvou o lidských právech a základních svobodách a plnění závazků vůči Radě Evropy po přístupu k ní“ do dvou let (viz výše odstavec 25).

Soud tak dospívá k závěru, že pokračující nevolitelnost stěžovatelů do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny postrádá objektivní a rozumné odůvodnění, takže je v rozporu s článkem 14 ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1.

(iii) Stížnosti podle článku 3 Protokolu č. 1 samotného a podle článku 1 Protokolu č. 12

S přihlédnutím ke svým nálezům v předchozím odstavci má Soud za to, že není nutné posuzovat samostatně, zda došlo také k porušení článku 3 Protokolu č. 1 samotného nebo podle článku 1 Protokolu č. 12 ohledně Sněmovny lidu.

(b) Pokud jde o prezidium Bosny a Hercegoviny

Stěžovatelé se odvolali pouze na článek 1 Protokolu č. 12.

(i) Aplikovatelnost článku 1 Protokolu č. 12

Soud poznamenává, že zatímco článek 14 Úmluvy zakazuje diskriminaci při užívání „práv a svobod přiznaných touto Úmluvou“, článek 1 Protokolu č. 12 rozšiřuje rozsah ochrany na „každé právo přiznané zákonem“. Zavádí tak obecný zákaz diskriminace.

Stěžovatelé napadli ty články Ústavy, které je činí nevolitelnými do prezidia Bosny a Hercegoviny. Proto, ať už volby do prezidia spadají či nespádají pod rozsah článku 3 Protokolu č. 1 (viz *Boškoski v. „bývalá Jugoslávská republika Makedonie“* /dec./ č. 11676/04, ECHR 2004-VI), týká se tato stížnost „práva přiznaného zákonem“ (viz sekce 1.4 a 4.19 volebního zákona z roku 2001, reprodukováno výše v odstavci 18), což činí článek 1 Protokolu č. 12 aplikovatelným. Soud toto tvrzení nepopřel.

(ii) Soulad s článkem 1 Protokolu č. 12

Pojem diskriminace byl konsistentně interpretován v judikatuře Soudu k článku 14 Úmluvy. Tato jurisprudence jasně ujasnila, že „diskriminace“ znamená odlišné zacházení, bez objektivního a rozumného odůvodnění, s osobami v podobných situacích (viz odstavce 42 - 44 výše a autority zde uvedené). Autoři použili stejný termín, diskriminace, v článku 1 Protokolu č. 12. I přes rozdíl v rozsahu aplikace mezi těmito články byl zde záměr, aby význam tohoto pojmu v článku 1 Protokolu č. 12 byl identický s pojmem v článku 14 (viz důvodová zpráva k Protokolu č. 12, § 18). Soud proto nevidí žádný důvod pro to, aby se odchýlil od ustálené interpretace „diskriminace“ zmíněné výše při aplikaci stejného termínu podle článku 1 Protokolu č. 12 (pokud jde o judikaturu Výboru pro lidská práva OSN k článku 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, ustanovení podobného - i když ne identického - s článkem 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě, viz Nowak, „CYPR Commentary“, N.P. Engel Publisher, 2005, str. 597 - 634).

Neexistující deklarace stěžovatelů o náležitosti k některému „konstituujícímu národu“ je učinila nevolitelnými do prezidia. Identická ústavní podmínka již byla shledána diskriminačním zacházením odporujícím článku 14, pokud jde o Sněmovnu lidu (viz výše odstavec 50), a kromě toho pojmy diskriminace zakázané článkem 14 a článkem 1 Protokolu č. 12 je třeba interpretovat stejným způsobem (viz předchozí odstavec). Z toho plyne, že články Ústavy, které činí stěžovatele nevolitelnými do prezidia, musí být rovněž shledány diskriminujícími a odporujícími článku 1 Protokolu č. 12, a Soud se nedomnívá, že existuje nějaký relevantní rozdíl v tomto ohledu mezi Sněmovnou lidu a prezidiem Bosny a Hercegoviny.

V souladu s tím a z důvodů podrobně rozvedených v odstavcích 47 - 49 výše v kontextu s článkem 14 Soud nalézá, že napadená podmínka volitelnosti do prezidia znamená porušení článku 1 Protokolu č. 12.

Zbývající stížnosti

Článek 3 Úmluvy

První stěžovatel tvrdil, že jeho nevolitelnost do Sněmovny lidu a do prezidia kvůli jeho rómškému původu mu efektivně vnutila, stejně jako dalším členům rómšké komunity, jakož i členům národnostních menšin v Bosně a Hercegovině, status občana druhé třídy. To podle jeho názoru znamenalo přímý útok na jeho důstojnost v rozporu s článkem 3 Úmluvy, který stanoví:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

Soud v předchozích případech konstatoval, že rasová diskriminace může za určitých okolností

znamenat i ponižující zacházení ve smyslu článku 3 (viz *Východoafričtí Asiaté v. Spojené království*, č. 4403/70 et al., zpráva Komise ze dne 14. prosince 1973, § 208, *Decisions and Reports* 78 a *Kypr v. Turecko /GC/*, č. 25781/94, § 310, ECHR 2001-IV). V daném případě však Soud konstatoval, že napadnutá rozdílnost v zacházení neznamená urážení nebo nedostatek respektu ve vztahu k osobě stěžovatele a že jejím účelem není ponižovat či urážet, ale že je zaměřena pouze na dosažení účelu zmíněného výše v odstavci 45.

Proto je třeba tuto stížnost shledat zjevně neodůvodněnou ve smyslu článku 35 § 3 Úmluvy a jako takovou ji zamítnout v souladu s článkem 35 § 4.

Článek 13 Úmluvy

Stěžovatelé si stěžovali s odkazem na článek 13 Úmluvy, že neměli účinný právní prostředek nápravy ohledně svých stížností na diskriminaci. Článek 13 stanoví toto:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

Soud připomíná, že článek 13 nezaručuje opravný prostředek umožňující napadnout primární legislativu před vnitrostátním orgánem z toho důvodu, že odporuje Úmluvě (viz *A. a ostatní v. Spojené království /GC/*, č. 3455/05, § 135, 19. února 2009). Jelikož se daný případ týká obsahu ústavních článků a nikoli individuálního implementačního opatření, je stížnost zjevně nepodložená ve smyslu článku 35 § 3 Úmluvy a jako takovou je třeba ji zamítnout v souladu s článkem 35 § 4.

III. Aplikace článku 41 Úmluvy

Článek 41 Úmluvy stanoví toto:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

Škoda

Stěžovatelé nevznesli žádný požadavek na náhradu peněžité škody. Pokud jde o morální újmu, požadoval první stěžovatel 20 000 EUR a druhý stěžovatel 12 000 EUR. Vláda tvrdila, že tyto požadavky jsou neoprávněné.

Soud má za to, že nález porušení je sám o sobě dostatečným spravedlivým zadostiučiněním jakékoli morální újmy, kterou stěžovatelé utrpěli.

Náklady a výdaje

První stěžovatel byl zastoupen pro bono a požadoval pouze 1000 EUR za to, že jeho právní zástupce vystoupil před Soudem při ústním jednání dne 3. června 2009. Druhý stěžovatel požadoval 33 221 EUR za celý případ. Tato částka zahrnovala 270 hodin práce dvou poradců a dalšího člena právního týmu, C. Morelové z Mezinárodní skupiny pro práva menšin, a 82,45 EUR za hodinu přípravy stížnosti, stanovisek a požadavku na spravedlivé zadostiučinění před senátem a Velkým senátem, spolu s úhradami, jako například znalecké zprávy vypracované Z. Pajičem z Expert Consultancy International Ltd., schůzky právního týmu se stěžovatelem v New Yorku a Sarajevu a náklady ústního jednání před Velkým senátem. Stěžovatel vysvětlil, že zapojení třetího právníka, C. Morelové, bylo nutné s ohledem na rozsáhlost a složitost otázek, o něž se jednalo.

Vláda tvrdila, že výše uvedené požadavky jsou zbytečné a co do jejich výše přemrštěné. Vláda zejména nesouhlasila s tím, že druhý stěžovatel potřeboval zahraniční právníky, jejichž honoráře byly značně vyšší než honoráře místních právníků a jejichž zplnomocnění značně zvýšilo cestovní náklady a náklady na spojení.

Soud s Vládou nesouhlasil v tom, že si stěžovatelé musí zvolit místní právníky, aby je zastupovali před Soudem, nehledě na to, že tito právníci mohou nabídnout služby stejné kvality jako zahraniční právníci (jak dokládá tento případ). V souladu s tím rozdíl v částkách požadovaných v daném případě nestačí sám o sobě k tomu, aby vyšší částky byly pokládány za zbytečné a nerozumné. Za této situace má Soud za to, že částka požadovaná druhým stěžovatelem je excesivní a přiznává z tohoto titulu druhému stěžovateli částku 20 000 EUR. Náklady a výdaje prvního stěžovatele se hradí v plné výši.

Úroky z prodlení

Soud pokládá za přiměřené, aby úroky z prodlení vycházely z marginální úrokové sazby Evropské centrální banky, k níž budou přičteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

Rozhoduje jednomyslně stížnosti spojit;

Prohlašuje jednomyslně hlavní stížnosti stěžovatelů ohledně jejich nevolitelnosti do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny za přípustné;

Prohlašuje jednomyslně hlavní stížnosti stěžovatelů ohledně jejich nevolitelnosti do prezidia Bosny a Hercegoviny za přípustné;

Prohlašuje jednomyslně zbývající stížnosti za nepřípustné;

Konstatuje čtrnácti hlasy ku třem, že byl porušen článek 14 ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1, pokud jde o nevolitelnost stěžovatelů do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny;

Konstatuje jednomyslně, že není třeba posuzovat stejnou stížnost podle článku 3 Protokolu č. 1 samotného nebo ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 12;

Konstatuje šestnácti hlasy proti jednomu, že byl porušen článek 1 Protokolu č. 12, pokud jde o nevolitelnost stěžovatelů do Sněmovny lidu Bosny a Hercegoviny;

Konstatuje jednomyslně, že nález porušení je sám o sobě dostatečným spravedlivým zadostiučiněním ohledně morální újmy utrpěné stěžovateli;

Konstatuje

(a) šestnácti hlasy proti jednomu, že žalovaný stát je povinen zaplatit prvnímu stěžovateli do tří měsíců částku 1000 EUR (jeden tisíc euro) jako náhradu nákladů a výdajů, která bude převedena na konvertibilní marky kurzem aplikovatelným ke dni urovnání, plus jakoukoli daň, která může být uložena prvnímu stěžovateli;

(b) patnácti hlasy ku jednomu, že žalovaný stát je povinen zaplatit druhému stěžovateli do tří měsíců částku 20 000 EUR (dvacet tisíc euro) jako náhradu nákladů a výdajů, která bude převedena na konvertibilní marky kurzem aplikovatelným ke dni urovnání, plus jakoukoli daň, která může být uložena druhému stěžovateli;

(c) jednomyslně, že po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do urovnání budou placeny prosté úroky z výše uvedených částek v kurzu vycházejícím z marginální úrokové sazby Evropské centrální banky, k níž budou přičteny tři procentní body;

Zamítá jednomyslně zbývající část požadavku druhého ze stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění.

BERGER

právní konzultant

J.-P. COSTA

předseda

* Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XXI/2000, rozhodnutí o stížnosti č. 25390/94, str. 2.

** Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit LXI/2010, rozhodnutí o stížnostech č. 55762/00 a č. 55974/00, str. 36.

*** Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit LXIII - LXIV/2010, rozhodnutí o stížnosti č. 57325/2010, str. 2.

* Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XLIII - XLIV/2005, rozhodnutí o stížnosti č. 20458/92, str. 2.

* Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XXI/2000, rozhodnutí o stížnosti č. 24833/94, str. 30.

* Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit LXI/2010, rozhodnutí o stížnostech č. 43577/98 a č. 43579/98, str. 2.

** Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XXXVII/2004, rozhodnutí o stížnostech č. 34369/97 str. 22.